

Dr. sc. Ivo OREŠKOVIĆ, arhivist specijalist
Državni arhiv u Dubrovniku

UČINKOVIT NADZOR NAD DOKUMENTARNIM I ARHIVSKIM GRADIVOM OPĆINA I GRADOVA IMPERATIV JE OČUVANJA POVIJESNIH VRELA ZA SUVREMENU I LOKALNU POVIJEST - NA PRIMJERU GRADA PLOČA

SAŽETAK: Nadzor nad pismohranama jedinica lokalne samouprave (općina i gradova), kao stvaratelja i imatelja arhivskog gradiva iznimno je bitna djelatnost arhiva, a ogleda se prije svega u njegovom očuvanju kao iznimno vrijednom povijesnom vrelu za suvremenu i lokalnu povijest istih. Nakon arhivističke obrade i sređivanja pismohrane Grada Ploča, kao imatelja arhivskog gradiva nastalog djelovanjem Općine Ploče – Kardeljevo od 1950. do 1993. godine, možemo dati prikaz tijeka tri bitna događaja iz njezine političke povijesti i to bratimljenja s Opštinom Valjevo 1973. godine i davanja imena gradu – Kardeljevo, 1950. i 1980. godine. Čin bratimljenja dviju općina iz Hrvatske i Srbije bio je politička manifestacija, neposredno nakon sloma «Hrvatskog proljeća (MASPOK-a)» i u vrijeme ustavnih promjena, kojim je trebalo ukazati da buduća federalizacija kao novo državno uređenje Jugoslavije ničim neće ugroziti jedinstvenost države, zasnovanu na načelima bratstva i jedinstva njezinih naroda i narodnosti, dodatno učvršćenu novim oblicima socijalističke samoupravne demokracije. Davanje imena gradu Kardeljevo u čast jugoslavenskog komunističkog lidera Edvarda Kardelja, u dva navrata, bio je lucidan politički potez pločanskih komunista u svojim nastojanjima da od središnjih tijela republičkih i državnih vlasti izvuku što više sredstava za investicije u svom gradu, koji se isključivo temeljem razvitka Luke Ploče – Kardeljevo, iz malog ribarskog naselja, postupno mogao razviti u urbano središte na ušću Neretve. Grad Ploče ili Kardeljevo je eklatantan primjer procesa industrijalizacije i urbanizacije u društveno – političkim uvjetima samoupravnog socijalizma Jugoslavije.

KLJUČNE RIJEČI: Aleksandrovo, Ploče, Kardeljevo, luka, bratimljenje, jugoslavenska socijalistička revolucija, samoupravni socijalizam, savez komunista, bratstvo i jedinstvo.

Uvod

Ne ulazeći u problematiku zakonodavnog okvira kojim je regulirano pitanje nadzora nad pismohranama stvaratelja i imatelja dokumentarnog i arhivskog gradiva od strane područnih državnih arhiva u Republici Hrvatskoj, ovdje ću na primjeru pismohrane Grada Ploča, ukazati na značaj te arhivske djelatnosti. Obrada i sređivanje pismohrane Grada Ploča, kao jedinice lokalne samouprave, bio je vrlo zahtjevan posao. U prvoj fazi rada bilo je potrebno u masi nesređenog

gradiva, od kojega je jedan dio zbog neadekvatnih uvjeta čuvanja bio potpuno uništen, odvojiti dokumentarno gradivo kojemu nisu istekli rokovi čuvanja i trajno arhivsko gradivo Grada Ploča kao stvaratelja i imatelja od onoga kojemu jesu i za koje su stvoreni zakonski uvjeti za izlučivanje i škartiranje. Na zajedničkoj sjednici Društveno političkog vijeća, Vijeća mjesnih zajednica i Vijeća udruženog rada 14. studenog 1984. godine donesena je odluka o osnivanju Zavičajne zbirke Općine Kardeljevo. Pišući o njezinom osnivanju Ante Kovačević je istaknuo: „Zbirka zavičajne arhivske građe u Kardeljevu ima 860 kompletiranih svežnjeva s približno 120.000 primjeraka odluka, rješenja, zapisnika, elaborata i drugih vrsta dokumenata, uglavnom iz poslijeratnog razdoblja [...] U relativno kratkom vremenu mnogo je učinjeno na njenom sređivanju i zaštiti, počevši od funkcionalnog uređenja prostorije u Općinskom sekretarijatu za poslove uprave Kardeljevo, u kojoj su smještene arhivalije (koje su još u operativi), pa do njenog potpunog sređivanja uz pomoć stručnjaka Historijskog arhiva u Splitu. Iz fundusa zavičajne zbirke arhivske građe općine Kardeljevo, među ostalom, korišteni su dokumenti za izložbu 1984. godine pod radnim naslovom Kardeljevo 1950. – 1954. u povodu preimenovanja Ploča u Kardeljevo, a koju je posjetilo više od 3500 ljudi.“¹ Stanje koje smo zatekli u jesen prošle godine na početku sređivanja pismohrane ni izbliza nije bilo takvo. Žalosno je, ali se jedino može zaključiti, da je do uništenja velikog dijela arhivskog gradiva iz vremena Općine Ploče – Kardeljevo očito došlo u kasnijem razdoblju isključivo uslijed ljudskog nemara. U drugoj fazi bilo je potrebno odvojiti arhivsko gradivo trajne vrijednosti Grada Ploča, kao stvaratelja, od onoga bivše Općine Ploče – Kardeljevo, čiji je Grad Ploče imatelj kao pravni slijednik. U trećoj fazi i kod jednog i drugog pristupilo se formiranju serija i pod serija spisa dva odvojena arhivska fonda. Nama je ovdje predmet interesa arhivsko gradivo Općine Ploče – Kardeljevo od 1950. do 1993. godine. Tako su formirane serije spisa izvršnih tijela vlasti Općine Ploče – Kardeljevo koje u naravi sadržavaju zapisnike sjednica Općinskog vijeća i Vijeća radnih zajednica (1968. – 1974.), Društveno – političkog vijeća (1974. – 1992.), Vijeća mjesnih zajednica (1974. – 1993.), Vijeća udruženog rada (1974. – 1993.), Zajedničkih sjednica DPV – a, VMZ – a i VUR – a (1974. – 1990.) i Izvršnog vijeća Skupštine općine Ploče – Kardeljevo (1976. – 1992.). Sačuvano gradivo Općeg sabora Općine Ploče odnosi se isključivo na održavanje svečanih sjednica povodom dana Općine Ploče – Kardeljevo. Zasebnu seriju spisa čini projektna dokumentacija raznih javnih investicija na području općine od 1950. do 1993. godine. Nakon završene obrade i sređivanja izrađen je inventar arhivskog fonda Općine Ploče – Kardeljevo. Zahvaljujući ovom arhivističkom poslu danas možemo dati povijesni prikaz tijeka tri bitna

¹ Ante Kovačević, *Zavičajna zbirka Općine Kardeljevo*, Informatica museologica Vol. 20 No. 1 – 2, Zagreb 1990, 75 – 77.

događaja i ukazati na njihov značaj, a koji su svaki na svoj način, obilježili političku povijest Ploča; bratimljenje općina Ploče i Valjevo 1973. godine i davanje imena gradu Kardeljevo 1950. i 1980. godine.

Bratimljenje Općine Ploče i Opštine Valjevo

U masi nesređenoga gradiva uspjelo se pronaći i izdvojiti zapisnike s pripadajućim materijalima Općeg sabora Općine Ploče i to povodom održavanja svećanih sjednica. Moramo na žalost kazati da je najveći dio tog gradiva trajno izgubljen ili uništen. Stoga je i vrijednost sačuvanoga tim veća. Opća je praksa, kako nekada tako i danas, u političkom životu jedinica lokalnih samouprava jedne države, međusobno se bratimiti. Preduvjet tom političkom činu neizbježno mora biti postojanje određenih poveznica iz zajedničkog povijesnog naslijeđa, a koje se u trenutku tog događaja moraju uklapati u aktualne političke okolnosti i biti na tragu ideoloških smjernica društvenog uređenja. Odluku o početku inicijative o bratimljenju Opći sabor Općine Ploče donio je na svojoj svećanoj sjednici povodom 28. obljetnice oslobođenja Ploča održanoj 18. studenog 1972. S iste je upućen i brzopjav Predsjedniku SFRJ Josipu Brozu Titu u kojem je između ostaloga naglašeno: „Druže Predsjedniče, Opći sabor Općine Ploče kao predstavnik svih društveno – političkih organizacija, radnih ljudi i uopće građana Općine Ploče pruža Vam iskrenu podršku u svim mjerama koje poduzimate za dobrobit socijalističke domovine i obećava da će svi radni ljudi, svi građani, svi komunisti [...] raditi na provedbi Vašeg pisma, svjesni da je provedba tog pisma garancija daljnje svijetle budućnosti socijalističke Jugoslavije.“² Poslani su brzopjavi Centralnom komitetu SKH i Saboru SRH u Zagrebu. Iz njih se također može iščitati prioritetno davanje podrške političkom vodstvu, pozivajući se na pismo druga Tita, obećavajući ustrajnost u provedbi njegovih smjernica s ciljem da se oživotvore amandmani na ustav Socijalističke Republike Hrvatske.

Početkom 1973. godine predstavnici obiju općina započeli su konkretne radnje i pripreme za organizaciju svečanosti potpisivanja povelje o bratimljenju. Susreli su se na radnom sastanku 13. ožujka 1973. u Valjevu. U ime Općine Ploče bili su predsjednik Skupštine Općine Ploče Ante Radić i njezin tajnik Velibor Kikerec, predsjednik Općinskog komiteta Saveza komunista Ploče Toma Bogunović i član Općinskog sindikalnog vijeća Nikica Zmijarević. U ime Opštine Valjevo sastanku su nazočili predsjednik Skupštine Opštine Valjevo Desimir Maksimović, podpredsjednik Svetozar Đurašinović i sekretar Svetislav Uskoković, te sekretar Opštinskog komiteta Saveza komunista Valjevo Milan Vićentić i predsjednik Opštinske konferencije SSRN Jovan Vujić. Rezultat sa-

² Pismohrana Grada Ploča, Općina Ploče – Kardeljevo, Ploče, arh. kut.56, (PGPI,OPI/Ka).

stanka bio je „dogovor aktivnosti povodom bratimljenja i saradnje Opština Ploče i Valjevo.“ U preambuli teksta odmah je naglašena historijska poveznica dviju općina koja je bila temelj suradnje: „I tom prilikom su konstatovali da je do sadašnji stepen saradnje, polazeći od istorijske vezanosti ovih gradova kroz delo i lik narodnog heroja Stjepana – Stevana Filipovića, kroz razvijanje bratstva i jedinstva naroda ovih krajeva, koje se ogledalo u posetama delegacije bratskih susreta kroz karavane prijateljstva, zatim predstavnika društveno – političkih organizacija, kulturnih i privrednih kontakata prerastao okvire spontanosti i tražiti pristup koji bi se ogledao i u službenom bratimljenju opština Ploče i Valjevo.“³ Dogovoreno je da se službeni čin bratimljenja obavi na dan oslobođenja Valjeva 15. rujna 1973. i na dan oslobođenja Ploča 26. listopada 1973. Sekretar Skupštine Opštine Valjevo Svetislav Uskoković je 7. rujna 1973. prosijedio tajniku Skupštine Općine Ploče konačan prijedlog teksta povelje na suglasnost i ujedno poziv delegaciji Općine Ploče na svečanu sjednicu u Valjevo.⁴ Tako je Opći sabor Opštine Valjevo 15. rujna 1973. odlučio da zbratimljenost dviju općina bude potvrđena potpisivanjem povelje o bratimljenju. Obrazloženje je potpisao podpredsjednik Skupštine Opštine Valjevo Svetozar Đurašinović naglasivši: „Nas je, drugarice i drugovi, svrstala i vezala u jednu nit herojska smrt, delo i reč neustrašivog i legendarnog borca revolucije, Stjepana Steve Filipovića. Retko je u svetu naći takvoga čoveka i takvo držanje pod vešalima. Njega je mogla da odgaji samo plemenita i hrabra majka, da ga vaspita i očeliči Komunistička partija Jugoslavije. Rođen 1916. godine u Opuzenu, Stjepan Filipović je odrastao sa svojim zemljacima u dolini Neretve do desete godine, da bi s ocem preko Mostara, trbukom za kruhom, krenuo u svet. Prošao je mnoge krajeve u zemlji i pred rat se zatekao u Valjevu – u svom gradu, kako je sam govorio. Kad je počela revolucija, među prvim se našao u Valjevskom partizanskom odred. Bio je odvažan komandant i neustrašiv borac zajedno sa rodoljubima ovog kraja. Preživeli borci Valjevskog partizanskog odreda i danas pamte njegove herojske podvige u borbama na Kolubari, u Dačevini, Krupnju i dr. Njemu, rođenom na Neretvi, u Hrvatskoj, ovde na Kolubari, u cvetu mladosti, ugasio se život od ruku fašističkih bandi i domaćih izdajnika, ali je tog trenutka postao legenda i simbol revolucije, da večno živi u nama, a u celom svetu kao oličenje otpora i poziv u borbu za slobodu. Eto, to nas spaja [...] Naša saradnja mora počivati na tekovinama Revolucije, noseći u srcima ideje svetih likova – boraca koji su dali svoje živote za bratstvo i jedinstvo, za humani i samoupravni socijalizam. Zajedno ćemo se boriti protiv klasnog neprijatelja, u svojim sredinama u korenu lomićemo nacionalizam i njegove nosioce, neustrašivo – poput borca heroja,

³ Isto.

⁴ Isto.

branićemo jedinstvenu otadžbinu i tekovine revolucije, sprovođit ćemo odredbe novog Ustava i liniju Saveza komunista.“⁵

Iz sačuvanih spisa programa svečane sjednice Općeg sabora Općine Ploče održanog 26. listopada 1973. može se vidjeti da je imao unaprijed definiran dnevni red sjednice i precizna zaduženja. Nakon intoniranja himni „Hej Slave-ni“ i „Lijepa naša domovino“ prigodnu riječ je održao sekretar Općinskog komiteta Saveza komunista Ploča Mato Peko. Nakon recitala učenika Gimnazije u Pločama obrazloženje zaključka o bratimljenju dao je predsjednik Skupštine Općine Ploče Ante Radić istaknuvši: „Osim općih spona koje nas povezuju u jugoslavenskoj socijalističkoj zajednici, narod naših općina veže i jedna intima – sudba jednog sina radničke klase niklog u krilu hrvatskog naroda, a palog za novu Jugoslaviju, za socijalizam, za bratstvo i jedinstvo, u partizanskim redovima bratskog srpskog naroda. Ta intima koja nas vezuje su djelo i lik Stjepana Steve Filipovića. Izražavajući osjećaje, želju i volju radnih ljudi i uopće građana Općine Ploče, ovaj Opći sabor je na svojoj svečanoj sjednici u povodu proslave 28. obljetnice oslobođenja Ploča 18. studenoga 1972. godine prihvatio prijedlog da se faktična zbratimljenost naših općina potvrdi i svečanim činom potpisivanja povelje o bratimljenju naroda Općine Ploče i Valjevo.“⁶ Nakon toga je potpisana povelja: „Skupština Općine Ploče i Skupština Opštine Valjevo polazeći od povijesne spoznaje o zajedništvu naroda i narodnosti Jugoslavije, potvrđene u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji, a posebno kroz djelo i lik narodnog heroja Stjepana Filipovića – Steve, koji su tako zbližili građane Općine Ploče i Opštine Valjevo da ta bliskost prerasta uobičajene bratske odnose među građanima dviju općina, proglašavaju bratimljenje Općine Ploče i Opštine Valjevo radi produbljivanja tradicionalnog prijateljstva i bratskih veza te jačanja osjećaja međusobnog zajedništva radnih ljudi i svih građana u izgradnji samoupravnog socijalističkog društva u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj i Socijalističkoj Republici Srbiji, u zajedničkoj domovini bratskih naroda i narodnosti Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji.“⁷ Povelju su potpisali predsjednici Skupštine Općine Ploče Ante Radić i Skupštine Opštine Valjevo Desimir Maksimović. Na svečanosti su dodijeljena i priznanja. S Općeg sabora Općine Ploče poslani su pozdravni brzojavi Centralnom komitetu Saveza komunista u Zagrebu i Saboru Socijalističke Republike Hrvatske. Zasebno je poslan Josipu Brozu Titu u Beograd u kojem je naglašeno: „Ovu obljetnicu slavimo u vremenu koje je posebno značajno za budućnost naše socijalističke zajednice, u vremenu donošenja novog Ustava SFR Jugoslavije, koji će biti novi korak dalje

⁵ Isto.

⁶ Isto.

⁷ Isto.

u ostvarenju vlasti radnog čovjeka u udruženom radu, zasnovanoj na samoupravnim socijalističkim društvenim odnosima, i u vrijeme priprema X. Kongresa saveza komunista Jugoslavije, koji će zacrtati daljnji put razvitka našeg samoupravnog društva. Proslava ove obljetnice značajna je za nas i zato što se, vjerni najvećoj tekovini naše narodno – oslobodilačke borbe, bratstvu i jedinstvu naroda i narodnosti Jugoslavije, izražavajući osjećaje i volju radnih ljudi i građana Općine Ploče, danas bratimimo s Općinom Valjevo. Ovo bratimljenje je zalag radnih ljudi i građana Općine Ploče i Valjevo da je bratstvo i jedinstvo jedan od kamena temeljaca monolitnosti naše višenacionalne socijalističke jugoslavenske zajednice. Ovo bratimljenje je i priznanje Vama, najvećem sinu naših naroda koji tako nepokolebivo ideju bratstva i jedinstva provodi kroz cijeli svoj plodonosni i revolucionarni rad.“⁸ Iščitavanjem ključnih političkih poruka koje su sadržane u ovim dokumentima Općine Ploče i Opštine Valjevo može se zaključiti da vrijeme njihovoga bratimljenja zasigurno nije slučajno odabrano baš, pokretanjem inicijative krajem 1972., i realizacijom 1973. godine. Radi se o vremenu neposredno nakon sloma kulturno-političkog pokreta poznatog kao „Hrvatsko proljeće“ nastalog u redovima Saveza komunista Hrvatske. Taj pokret hrvatskih komunista protiv unitarizma i koji je išao u korak s težnjom za reformama gospodarskog, političkog i kulturnog života u kulturnim institucijama, među intelektualcima, znanstvenicima i studentima, nazivan od strane njegovih protivnika masovnim pokretom tj. MASPOK u užem smislu trajao je od X. Kongresa SKH u siječnju 1970. godine do njegovog slamanja na sjednici Predsjedništva CK SKJ u Karadorđevu 29. studenog 1971. U širem smislu on je trajao još od Brijunskog plenuma 1966. godine kada se Savez komunista Jugoslavije obračunao s tajnom policijom i Aleksandrom Rankovićem i time otvorio put reformi unutar sebe i društva u cjelini tj. federalizaciji države. S druge pak strane bilo je to vrijeme neposredno pred usvajanje ustavnih promjena čiji je idejni kreator kao predsjednik Koordinacione komisije svih vijeća Savezne skupštine za ustavna pitanja upravo bio Eduard Kardelj, a što je rezultiralo donošenjem novog Ustava SFRJ 21. veljače 1974. Ovaj čin bratimljenja dviju općina baš u to vrijeme, jedne iz Socijalističke Republike Hrvatske, a druge iz Socijalističke Republike Srbije, može se tumačiti i kao politička manifestacija ili čin kojim je trebalo ukazati da buduća federalizacija kao novo državno uređenje Jugoslavije ničim neće ugroziti jedinstvenost države, zasnovanu na načelima bratstva i jedinstva njezinih naroda i narodnosti, ustavnim promjenama dodatno učvršćenu novim oblicima socijalističke samoupravne demokracije.

⁸ Isto.

Rodija san se u Ploči! Oženija u Kardeljevu! Ostarija u Pločama!

Najstariji poznati spomen grada Ploča za sada je 6. studenoga 1387. u dokumentu koji se čuva u Državnom arhivu u Dubrovniku. Radi se u biti o trgovačkom ugovoru u kojemu se spominje luka Ploča što jest izvorno ime grada. Ime Ploča je nastalo najvjerojatnije tako što su stanovnici okolnih mjesta i doseljenici svoje ribarske mreže vadili i sušili na području današnjega grada ili po otočiću na sredini zaljeva koji ima izgled ravne ploče. U dokumentu piše da je „Matej, sin Maroja Pripčeva s dubrovačkog otoka Koločepa, sklopio ugovor s Milčom iz Novog brda, sa stanom u Kotoru, da će sa svojim brodom stići iz Dubrovnika u luku Ploču koja je pri ušću Neretve (*ad quedam locum dictum la Ploca que est in orificio fluminis Narenti*). Tu će ukrcati za račun Milče stanovitu količinu škopaca i druge stoke; ako brod može primiti, predviđa se ukrcaj 600 komada, među kojima Matej može za svoj račun ukrcati 30 komada. Ako ne bude mogao ukrcati 600 komada, onda Matej za svoj račun neće ukrcati ništa. Predviđa se i krcanje drva, i to tako da polovinu drva ukrci za račun Milče, a polovinu za brodovlasnika. Po dolasku u Ploču Matej će obavijestiti Milču i čekati dok ovaj dođe s teretom. Nakon ukrcavanja tereta Milče će odrediti cilj puta, i to u grad Ankonu ili neki drugi grad. Po dolasku u odredišnu luku platit će Milče Mateju prijevoz.“⁹ Pristanište ili luka Ploča spominje se u još jednom dokumentu u kojem se „Vijeće umoljenih tj. dubrovački Senat obvezuje da će pomoći bosanskom vojvodi Sandalju Hraniću u slučaju njegove jake potrebe da ga s rodbinom, njegovom pratnjom i blagom, preveze dubrovačka galija i brigantin iz Ploče kod Neretve (*a loco Ploca prope Narentum*) u Dubrovnik ili neko drugo mjesto od Ploče do Herceg Novog.“¹⁰ Vincenzo Coronelli (1650–1718) u svom djelu *Atlante Veneto: Isolario descrittione geografico-historia* objavljenom u Veneciji 1696. godine donio je povijesni zemljovid u koji je ucrtan i neretvanski morski zaljev s obalom i porječjem Neretve, s nazivom *Porto Tolero*, što je bio mletački naziv za luku Ploče.¹¹ Jednu od prvih ideja za izgradnju luke iznio je još sredinom osamnaestoga stoljeća, prosvjetitelj, znanstvenik i književnik, fra Luka Vladimirović u svom djelu *Cronaca della citta e territorio di Narenta* i to ispod Sladinca (danas luka Ploče).¹² U vrijeme Kraljevine, počevši istraživačkim radnjama 1922. godine, započete su prve konkretne radnje na projektu izgradnje luke. U tim nastojanjima prednjačila je Direkcija zajednica željeznica u Sarajevu u suradnji s Udruženjem inženjera i tehničara i Hidrološkog instituta u Sarajevu. Trgovačka i obrtnička komora Bosne i Hercegovine je

⁹ Ante Kovačević, *Luka i grad Ploče 1387 – 2003*, Ploče 2003, 42.

¹⁰ Isto, 44.

¹¹ Isto, 47.

¹² Isto, 49.

1927. godine u Sarajevu objavila publikaciju na ćirilici pod naslovom „Luka Aleksandrovo (Ploća) na ušću Neretve.“ U svojoj knjizi Ante Kovaćević je donio cjelovit prijepis publikacije pri tome uvodno naglasivši: „U publikaciji se vrlo često izmjenjuju toponimi Ploća i Ploće, kao i naziv „Luka Aleksandrovo (Ploća)“ i „Luka Ploća (Aleksandrovo)“. To vrijedi i za nazive „Zaljev Ploća“ i „Zaljev Ploće“. Dakle opća zbrka toponima, a koji je pravi to, izgleda ni sami autori publikacije ne znaju.“ Autori su iznijeli prije svega ekonomske argumente opravdanosti izgradnje luke Ploća (Aleksandrovo) u svjetlu bosanskih gospodarskih interesa naglasivši: „Naravno, Ploća ostaje u kombinacijama. Razlozi koji govore u prilog izgradnje Ploće u veliku otpremničku luku za izvoz jeftinih roba kao što su drvo, ugljen, rude, sirovo željezo i koks, očiti su, pa se izgradnja luke nameće kao prioritet.“¹³ Zasebno su istaknuli značenje luke u Aleksandrovu za drveni izvoz Bosne: „S izgradnjom luke u Aleksandrovu bio bi povučen tamo i onaj dio bosanskog drveta koji danas ide u Srbiju i preko Srbije u Grčku. S izgradnjom pruge Beograd – Obrenovac (po svoj prilici krajem ove godine) dobit će se izravna veza uskotračne pruge Beograd – more. Transportni troškovi po lučkoj tarifi, postat će za sve pošiljke iz Beograda do luke u Aleksandrovu jeftiniji 20–25% nego do bilo koje druge morske luke.“¹⁴ Autori su ukazali na sve prednosti luke Ploća (Aleksandrovo) u odnosu na luku Gruž, Split, Metković i Zeleniku, uspoređujući je i s kapacitetima izgrađenosti luka Trst i Rijeka.

Davanje gradu imena Aleksandrovo u čast kralja Aleksandra I. Karađorđevića treba promatrati kao dio nastojanja onih snaga, prije svega u Bosni i Hercegovini, koje su se borile za početak izgradnje luke Ploća – Aleksandrovo zbog svojih gospodarskih interesa. Isticanjem povezanosti Beograda s morem, kao prijestolnice Kraljevine, željelo se udovoljiti i nastojanjima političkog vrha države da nova Kraljevina SHS tj. Jugoslavija ima svoju luku na južnom Jadranu, a sve s ciljem dobivanja njihove financijske podrške za takav projekt. U tom kontekstu sasvim razumljivo je bilo, i svima najprihvatljivije, da ona nosi ime u čast svoga kralja i time ujedno svjedoči političkom značaju njegova imena – Aleksandar Ujedinitelj. Ova gospodarsko – politička inicijativa konačno je rezultirala 1937. godine početkom izgradnje željezničke pruge Metković – Ploće i izgradnjom luke Ploća – Aleksandrovo 1939. godine.

U ratno vrijeme talijanske okupacije ime grada je promijenjeno u *Porto Tolero* (tal: luka za prekrcaj) što je ona u naravi i bila i to za prijevoz sirovina iz Bosne u Italiju. Nakon završetka rata 1945. godine ponovno je vraćeno prvotno ime Ploća. U tim poslijeratnim godinama u Jugoslaviji jedan od načina izgradnje kulta ličnosti Josipa Broza Tita bio je dodavanje njegova imena gradovima:

¹³ Isto, 55.

¹⁴ Isto, 56.

Titova Korenica (Hrvatska) 1945. godine, Titograd (Crna Gora), Titovo Užice (Srbija) i Titov Veles 1946. godine. Istovremeno neki gradovi su promijenili izvorno ime u čast visokopozicioniranih komunističkih vođa. Tako je primjerice 1946. godine Jagodina postala Svetozarevo u čast Svetozara Markovića, a Veliki Bečkerek (Petrovgrad) je dobio ime Zrenjanin u čast narodnog heroja Žarka Zrenjanina – Uče, dok Kraljevo 1949. godine dobiva ime Rankovićevo po Aleksandru Rankoviću Leki glavnom srpskom komunisti i drugom čovjeku Komunističke partije Jugoslavije. Nastojanje komunističkih vlasti nije imalo samo za cilj ukazati čast i slavu svojim najzaslužnijim revolucionarima i nepogrješivim vođama društvenog napretka, već je to bio i čin jasnog iskazivanja raskida s prošlošću. To je nabolje vidljivo u slučaju Kraljeva gdje je zadržavanje monarhijskog naziva grada i to u čast srpskog kralja Milana Obrenovića bilo neodrživo. Nekadašnje Aleksandrovo, u to vrijeme Ploča, kao grad u nastajanju, jednako tako nosio je stigmatu monarhističke Kraljevine Jugoslavije i njezinoga kralja Aleksandra I. Karađorđevića. Tako je 1. svibnja 1950. Ploča postala Kardeljevo u čast jugoslavenskoga komunističkog političara Edvarda Kardelja, jednoga od najbližih suradnika Josipa Broza Tita. Time su upravo ta dva grada, Kraljevo i Aleksandrovo, kao simboli monarhističke vladavine, u vrijeme antimonarhijskoga socijalizma, dobili imena dvojice najistaknutijih Titovih (Hrvat) suradnika «titana jugoslavenske socijalističke revolucije», Rankovićevo (Srbin) i Kardeljevo (Slovenac). Nameće nam se ključno pitanje: Zašto baš Kardeljevo? S obzirom da u sačuvanim spisima nema zapisa, a objektivno ih nije ni moglo biti, o stvarnim razlozima odabira davanja gradu imena u čast Edvarda Kardelja, potvrdu mojih pretpostavki sam potražio u razgovoru s gospodinom Ivom Barbirom sinom Mija Barbira. Prema njegovom kazivanju ključna osoba je bio njegov otac Mijo Barbir koji je od strane Kotara Metković 1946. godine bio imenovan u prvo tijelo političke vlasti tzv. Povjerenstvo narodne vlasti u tadašnjem mjestu Ploča. Kotar Makarska je imenovao Neda Boškovića. U razgovoru je naglasio: „Najvažnija stvar je bila perspektiva Aleksandrova ili Ploča koja nije bila definirana, ali se Ploče htjelo promovirati kao druge velike luke Rijeku i Split. Najžešće su se tome naravno protivili Splitsani. U to vrijeme ministar pomorstva u Saveznoj vladi i najutjecajniji komunista iz Dalmacije bio je Splitsanin Vicko Krstulović. Protiv svake logike se bilo borit s njim. Inicijativa je krenula od lokalnih komunista. Moj čaća je uz pomoć Đura Pucara u nekoliko navrata pokušao dobiti privolu Edvarda Kardelja. Ploča je bilo gotovo pa selo, bez gradskog sadržaja, pa se Kardelj dvoumio, nije se protivio baš energično, ali mu nije bilo ni drago. Na nagovore i uz objašnjenja Đura Pucara na kraju je i on shvatio da konačno odbijanje ne bi bilo mudro. Prihvatio je. Kardelj je bio jedini pravi izbor jer je bio drugi čovjek uz Tita. Samo tako se moglo boriti protiv interesa splitskih komunista na čelu s generalom Krstulovićem koji su bili protiv razvoja luke u Pločama. Inicijativa za daljnji razvoj luke i grada najsnažnija je razumljiva

vo bila iz Bosne i Hercegovine zbog njihovih gospodarskih interesa. Zato se išlo preko Đura Pucara. I tako je Ploča postala prvi put Kardeljevo. Bio je to uspjeh lokalnih komunista koji su tad poslali jasnu poruku generalu Krstuloviću: Evo ti sad Kardelja, pa se bori s njime!“¹⁵

U Hrvatskoj je za vrijeme Jugoslavije o promjeni imena naselja odlučivalo jedno središnje državno tijelo i to prema «Zakonu o imenima naseljenih mjesta, ulica i trgova i o obilježavanju kuća brojevima» iz 1952. godine to je bio Sabor Narodne Republike Hrvatske. Ta je odredba promijenjena 1965. godine kad je odlučivanje prepušteno republičkom organu uprave nadležnom za unutrašnje poslove, da bi 1988. godine, kada je donesen Zakon o naseljima, kojim je prepušteno općinama i mjesnim zajednicama da same odlučuju o imenima svojih naselja.¹⁶ Grad je nosio ime Kardeljevo sve do 1954. godine kada je temeljem preporuke Saveznog izvršnog vijeća da se imena gradova, ulica, poduzeća i ustanova ne dodjeljuju po živim ljudima, vraćeno ime i to ovoga puta množina prvotnog naziva Ploče. Odmah nakon smrti Edvarda Kardelja 2. veljače 1979. pločanski komunisti odmah su pokrenuli inicijativu vraćanja imena Kardeljevo. Skupština općine donijela je Program za organizaciju svečanosti u povodu davanja imena druga Edvarda Kardelja gradu Ploče. U uvodu je obrazložena inicijativa: „Budući da je Predsjedništvo Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije udovoljilo želji radnih ljudi i građana Općine Ploče ispunjavajući dug prema revolucionaru i velikom sinu naših naroda drugu Edvardu Kardelju, suglasivši se da grad Ploče nosi ime druga Kardelja i da se ubuduće zove Kardeljevo, organizira se svečano davanje imena druga Edvarda Kardelja [...] Prvi stanovnici našeg grada, pioniri njegovog nastanka, koji su mahom bili borci naše revolucije, spontano su na samom početku njegovog nastanka odmah po završetku rata nazvali Ploče imenom Kardeljevo. To je u ono vrijeme bio izraz priznanja i zahvalnosti golemoj ulozi druga Edvarda Kardelja kao najbližeg suradnika druga Tita. Grad Ploče je dostojan da nosi ime druga Edvarda Kardelja, jer su Ploče grad koji je nikao i razvijao se u našoj novoj socijalističkoj Titovoj Jugoslaviji i koji se je od svoga postanka kao izrazito lučki grad razvio u drugu jugoslavensku luku te će ime velikana jugoslavenske socijalističke revolucije i neimara samoupravnog socijalizma pronijeti diljem svijeta. Grad Ploče je čedo socijalističke samoupravne nesvrstane Titove Jugoslavije. U njemu žive i rade radni ljudi i građani iz svih krajeva naše socijalističke domovine, koji su Ploče izabrali za svoj novi zavičaj. Također je grad Ploče dostojan nositi ime druga Kardelja, jer je nikao u ustaničkom kraju čiji je narod od prvog dana vezan za našu oružanu revoluciju, izgradnju samoupravnog socijalističkog društva i poli-

¹⁵ Kazivanje Iva Barbira, Ploče, 21. srpnja 2018.

¹⁶ Martina Grčević, *Imena hrvatskih naselja*, Rijeka 2008, 18.

tiku Saveza komunista Jugoslavije, koju je zacrtao naš voljeni drug Tito. Sve to potvrđuje ispravnost želje radnih ljudi i građana i svih društveno – političkih organizacija Općine Ploče da grad ploče ubuduće nosi ime druga Edvarda Kardelja i da se zove Kardeljevo. U interesu što objektivnijeg informiranja jugoslavenske i svjetske javnosti o revolucionarnoj prošlosti i današnjem trenutku Općine i grada Ploče, budućeg Kardeljeva, trebat će angažirati sva sredstva javnog informiranja od štampe i radija do televizije i to kako za samu svečanost tako i prije nje. U izvršenju ovog zadatka potrebno je osigurati jedinstvo akcije i sredstava svih naših radnih ljudi i građana, organizacija udruženog rada i svih ostalih samoupravnih organizacija i zajednica te društveno – političkih i društvenih organizacija naše Općine kao i nadležnih međuopćinskih, republičkih i saveznih organa i organizacija. Na taj način ćemo jedino moći organizirati ovu svečanost kako to zaslužuje revolucionarni život i djelo druga Edvarda Kardelja.¹⁷ Programom su bili definirani poslovi koji su se trebali obaviti u sklopu priprema svečanosti. Prvotni planirani datum održavanja svečanosti bio je 27. siječnja 1980., ali je zbog organizacijskih razloga pomaknut na 2. veljače 1980. Za svaku vrstu posla imenovani su i zaduženi zasebni odbori. Sve poslove koordinirao je Centralni odbor. Tako su utvrđeni slijedeći poslovi: štampanje pozivnica, plakata, prigodnih značaka, bedževa i uređenje dvorane za svečanu sjednicu Općeg sabora Općine Ploče, uređenje grada (uređenje prostora oko robne kuće, Omladinskog sportskog centra i Hotela Ploče, čišćenje ulica i parkova s posebnom pažnjom na uređenje Spomen parka revolucije, postavljanje zastava i zastavica na električnim stupovima, poslovnim prostorijama i stambenim zgradama, izrada buketa koji moraju biti protkani zastavama SKJ, SFRJ i socijalističkih republika, popravci kolnika i pločnika, izrada i postavljanje prometnih oznaka s nazivom grada Kardeljevo na oba cestovna magistralna ulaza u grad itd.), postavljanje bine i ozvučenja za narodni zbor i dva slavluka s natpisom „DOBRO DOŠLI“ na magistralnim ulazima u grad, organizacija prijevoza sudionika i narodnog zbora, organiziranje prehrane koje je povjereno Garnizonu JNA i stacionarnoj jedinici JRM (privatne ugostiteljske radnje na taj dan su morale pružati uslugu pečenja janjaca i drugog pogodnog mesa i pružanja ugostiteljske usluge radnim ljudima i građanima), organiziranje kulturno – umjetničkog programa, smještaj gostiju i uzvanika (rezervacija kompletnog Hotela Ploče, te po potrebi u Zajednici odmarališta u Gradcu i Hotelu Laguna u Gradcu), izrada zastava i transparenta s prigodnim parolama, osiguranje redarstva za vrijeme narodnog zbora (dvadeset redara i to ozbiljnih drugova i drugarica s crvenim trakama oko ruke i u špalir postrojene izviđače i pripadnike Omladinske radne brigade na prilazu bini), posebni zadaci PTT službe u Pločama (neprekidno pružanje usluga na dan svečanosti, izrada prigodne poštanske marke, koverta i žiga) itd. Utvrđe-

¹⁷ (PGPI, OPI/Ka), arh. Kut. 57.

ni su predstavnici društveno – političkih organizacija, Skupštine općine i privrede i van privrede koji su bili zaduženi prisustvovati prijemu uzvanika i gosta kod Predsjednika Skupštine Općine Ploče. Uz redovnu djelatnost kao zasebne mjere sigurnosti Organa Općinskog sekretarijata za unutrašnje poslove utvrđeno je osiguranje Doma JNA, bine, Hotela Ploče i željezničke stanice. Jasno su zadani poslovi s ciljem osiguravanja masovnosti narodnog zbora koji su uključivali obavezu svih škola na području općine da nastavno osoblje i učenici s transparentima i zastavama dođu na mjesto održavanja narodnog zbora, i da, sve organizacije udruženog rada, ustanove i radne zajednice trebaju obavezno osigurati dolazak svih radnika na narodni zbor s time da se na zbor dođe kolektivno sa zastavama i transparentima. Jasno su definirani i zadaci Centralnog odbora i to: koordiniranje rada svih odbora i ostalih subjekata u organizaciji proslave i izvršenju zadataka, briga o informiranju javnosti o proslavi, smještaju i boravku saveznih, republičkih i međuopćinskih funkcionera, utvrđivanje liste osoba koje će se nalaziti na svečanoj bini za vrijeme narodnog zbora, priprema prigodnog referata za svečanu sjednicu, priprema prigodnih brzojava. Program i plan zaduženja usvojen je 18. prosinca 1979. na proširenom sastanku Predsjedništva Općeg sabora Općine Ploče s predstavnicima društveno – političkih organizacija, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica grada Ploča. Izrađen je detaljan spisak uzvanika za svečanost. Predsjednik centralnog odbora za organizaciju svečanosti Ivo Karamatić je 8. siječnja 1980. prosljedio Samoupravni sporazum o financiranju reklamnih i propagandnih aktivnosti iz programa za organizaciju svečanosti u povodu davanja imena druga Edvarda Kardelja gradu Ploče, a na prijedlog posebne komisije, kojim je predviđeno da se sredstva za organizaciju svečanosti osiguraju udruživanjem sredstava privrede i van privrednih djelatnosti putem samoupravnog sporazuma.¹⁸

Moj sugovornik, Ivo Barbir, bio je tada predsjednik odbora za kulturno-umjetnički program. Prisjećajući se tog događaja, kao živi sudionik i organizator, naglasio je stvarne razloge vraćanja imena Kardeljevo: „Razlog je opet bio isti. Nitko nije mogao, kao ni 1950. godine, tako ni tada, reći da je protiv Kardelja. Ovoga puta jako bitan čovjek je bio Nikica Zmijarević koji je osobno poznao gospođu Pepcu suprugu Edvarda Kardelja. Kao direktor Turist biroa imao je i izravan gospodarski interes. Zato je kasnije uslijedilo i bratimljenje Kardeljeva s Ljubljanom.“¹⁹ Poučeni dobrim iskustvom svojih prethodnika iz 1950. godine, uvidjevši koliko je davanje imena gradu Kardeljevo imalo utjecaja na razvoj ne samo luke nego i cijeloga grada i Općine Ploče, pločanski su komunisti i ovoga puta na vrijeme odlučno dobro procijenili. Nastavljajući tradiciju da-

¹⁸ Isto.

¹⁹ Kazivanje Iva Barbira, Ploče, 21. srpnja 2018.

vanja imena svom gradu u čast državnih vladara, prvi puta monarhističkog vladara kralja Aleksandra I. Karađorđevića – Aleksandrovo, a potom jugoslaven-skog komunističkog lidera Edvarda Kardelja – Kardeljevo, oni su u biti praktično provodili tzv. teoriju izmišljene tradicije (*Eric Hobsbawn*). Ovim ponavljanjem oni su u danim političkim okolnostima odaslali državnom partijskom rukovodstvu nedvosmisleni političku poruku da je njihov grad nastao isključivo na tekovinama jugoslaven-ske socijalističke revolucije i vrijednostima bratstva i jedinstva naroda i narodnosti Jugoslavije. Ponavljanje jasno implicira kontinuitet s prošlošću, gdje su se oni doslovno opetovano dodvorili političkom rukovodstvu, ukazujući tim činom na svoju komunističku dosljednost u duhu parole nastale nakon Titove smrti: „Druže Tito mi ti se kunemo, da sa tvoga puta ne skrenemo!“ Naravno, aludirajući na prošla događanja, opetovano davanje imena gradu Kardeljevo bio je njihov politički odgovor na novonastalu situaciju, u vrijeme bolesti i neposredno pred smrt Josipa Broza Tita (4. svibnja 1980.). U pozadini je, dakako, i ovoga puta stajao njihov lokalni politički i prije svega gospodarski interes da od središnjih tijela republičkih i državnih vlasti izvuku što više sredstava za investicije u svom gradu. Prisjećajući se tih godina nakon 1980. godine, kada je u jednom mandatu bio i zastupnik u Saboru (1982. – 1986.) i kao dugogodišnji ravnatelj Osnovne škole u Pločama – Kardeljevu Ivo Barbir je pomalo sjetno, gotovo sa suzama u očima, kazao: „Tko je od tad moga reć da je protiv Kardelja i Kardeljeva? Što sam ja radija u ovom gradu i kakav je bija, da ga ja danas, ne prepoznajem. Ovaj grad ima je pet hiljada stanovnika, a preko sedam hiljada radnika. Kad sam 1992. godine otiša u mirovinu u školi sam ostavlja preko dvije hiljade učenika, a danas ih ima manje od pet stotina.“²⁰ U tadašnjim političkim i društvenim okolnostima taj njihov politički čin je i ovoga puta jednostavno bio osuđen na uspjeh. Kakve su bile posljedice i čime je to rezultiralo najbolje svjedoči arhivsko gradivo Općine Kardeljevo i to serija spisa projektne dokumentacije javnih investicija i investicija gospodarskih subjekata koji su poslovali na području općine. Nakon promjene imena grada iz Ploča u Kardeljevo 1950. godine možemo vidjeti da su prije svega uslijedile investicije vezane za razvoj obale i luke na čemu se i temeljio daljnji razvoj tad Kardeljeva, od malog naselja od nekoliko lučkih baraka, u urbano središte. To su projekti uređenja obalnih površina, nadogradnje poslovne zgrade i izgradnje skladišnih prostora u luci, izgradnje gata ili operativne obale u luci, industrijskog željezničkog kolosijeka, putničke luke itd. Njih su istovremeno pratili gradski projekti vodovoda, kanalizacije, dalekovoda, stambenih kompleksa itd. Iz razdoblja od 1980. do 1990. godine u arhivskom fondu Općine Kardeljevo, u sklopu zasebne serije, danas je složena projektna dokumentacija u ukupno 160 arhivskih kutija, većim dijelom sačuvana u pismohrani Grada Ploča (113) i u

²⁰ Isto.

Uredu državne uprave Dubrovačko – neretvanske županije (47). Tako su već 1980. godine između ostalih izrađeni projekti za sljedeće javne investicije: glavni projekt pristupne ceste Jadranska magistrala Ploče – Sladinac, glavni projekt ceste Jadranska magistrala – ušće Neretve, idejni, glavni i izvedbeni projekti stambenog kompleksa SO1 – SO4, glavni projekt Centra za zaštitu od požara, projekt uređenja vodotoka Crna rijeka do jezera Birine, projekti raznih trafostanica, projektna dokumentacija sportske dvorane itd. Od poduzeća najveći su glavni projekt poslovne zgrade Brodometal Kardeljevo i poduzeća Turist biro Kardeljevo. U 1981. godini to su: idejno rješenje pristupne ceste Jadranska magistrala – Kardeljevo, glavni i izvedbeni projekt odmarališta Đuro Salaj i projekt kanalizacije Kardeljevo. U luci su to bili projekti raznih tvrtki, kao na primjer, projekt za manipulaciju i skladištenje koksa poduzeća EAL Mostar. U 1982. godini ističu se glavni projekti Hotela Jadran, Doma zdravlja Kardeljevo, urbanistički i provedbeni planovi naselja Podaca i Kapeč, te glavni projekti terminala specijalnih tereta, kontrolno – propusne stanice, skladišta gotovih proizvoda i izvedbeni projekt manipulativnih prostora u luci. Narednih 1983. i 1984. godine to je prije svega projektna dokumentacija stambenih kompleksa S 6 – S 8 i K 1 – K 2, zdravstvene stanice u naselju Gradac, vinarije u Rogotinu, turističkog naselja Morenia, a 1985. godine projektna dokumentacija upravne zgrade Luke Ploče – Kardeljevo, skladišta tvrtke Energopetrol, hotela Labineca i raznih apartmanskih naselja. U 1986. godini to su projektna dokumentacija stambeno – poslovnog kompleksa K 3 – K 4, projekt dogradnje i nadogradnje zgrade suda u Kardeljevu, odmarališta Beograd, uzgajališta konzumne jegulje Ribnjak, a 1987. i 1988. godine projektna dokumentacija Srednjoškolskog centra Kardeljevo. U 1989. i 1990. godini to su projektna dokumentacija hotela Gradac i Laguna, terminala sipkih tereta u luci, poslovnog objekta na Trgu socijalističke revolucije, skladišta poduzeća Plobest, poslovne zgrade Službe društvenog knjigovodstva Ekspozitura Kardeljevo itd. Razvoj Luke Ploče – Kardeljevo podrazumijevao je potrebu za radnom snagom što je za rezultat imalo doseljavanje radno sposobnog i reproduktivnog stanovništva i razvitak Ploča – Kardeljeva u gradsko središte. Isprva je to bilo stanovništvo iz okolnih ruralnih sredina, ali zbog zahtjeva poslova u luci, ujedno ga je postupno pratilo doseljavanje stručnih kadrova iz raznih drugih sredina tadašnje države. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u gradu Ploča je 1948. godine živjelo 727 stanovnika, 1953. godine u Kardeljevu je bilo njih 1.657, a da bi taj broj do 1991. godine narastao na 6.332 stanovnika.²¹ Grad Ploče ili Kardeljevo je eklatantan primjer procesa industrijalizacije i urbanizacije u društveno – političkim uvjetima samoupravnog socijalizma Jugoslavije i na načelima marksističke doktrine radničke

²¹ <http://registri.nipp.hr/izvori/view.php?id=29>

klase koja od potlačene klase u kapitalizmu, u socijalizmu treba postati vladajuća, a u konačnici kroz diktaturu proleterijata dovesti do bezklasnog društva.

Umjesto zaključka

S obzirom da je već dano obrazloženje značaja i karaktera navedena tri bitna događaja iz povijesti političkog života grada Ploča za njegov opće društveni i gospodarski razvoj ponovno zaključno zaključivanje o istome bilo bi suvišno. Međutim, na kraju treba jasno kazati da će isključivo zbog zdravom razumu neshvatljivog odnosa pojedinaca, koji su u vremenu nakon izvršili kulturocid nad arhivskim gradivom nastalim u vremenima prije, zasigurno jedan dio suvremene povijesti Općine Ploče – Kardeljevo ostati nikad perom povjesničara zabilježen. Zahvaljujući profesionalnoj odgovornosti prema dužnosti koju obnaša i empatiji prema povijesnoj zbilji vlastitoga rodnog kraja današnjeg gradonačelnika Grada Ploča Miša Krstičevića i njegovih suradnika arhivsko gradivo nastalo djelovanjem Općine Ploče – Kardeljevo je arhivistički obrađeno i sređeno. Ono može biti izazov novim istraživačima i izuzetno vrelo za znanstveno valoriziranje suvremene povijesti grada na ušću Neretve.

Ivo OREŠKOVIĆ

EFFECTIVE SUPERVISION OVER THE DOCUMENTARY AND ARCHIVES
OF MUNICIPALITIES AND CITIES IS IMPERATIVE TO PRESERVE THE
HISTORICAL SPRINGS OF CONTEMPORARY AND LOCAL HISTORY,
ON THE EXAMPLE OF THE TOWN OF PLOČE

Summary

Efficient supervision over archival documents of districts and towns is the imperative for the preservation of historical sources concerning contemporary and local history- taking the town of Ploče as the reference.

Supervision over archives in the units of local government (districts and towns), which are the creators and holders of archival documents (*archives*), is a very important archival activity, which is first and foremost represented in its preservation as an extremely significant historical source concerning contemporary and local history. Following the archival processing and arrangement in the town of Ploče as the holder of archival documents created by the activities of the District of Ploče - Kardeljevo from 1950 to 1993, the course of three important events concerning the political history of the District of Ploče - Kardeljevo can be described: the fraternization with the District of Valjevo in 1973 and in 1950 and 1980, naming the town "Kardeljevo". The act of fraternization between the two districts, one being from nowadays Croatia and the other being from nowadays Serbia was a political manifestation, following the break of the "Croatian Spring (MASPOK)" and in the time of constitutional reforms, which was supposed to demonstrate that the future federalization of Yugoslavia will not jeopardize state unity based on the principle of "Brotherhood and Unity" of the constituent ethnic groups, additionally reinforced with some new forms of socialist self-managed democracy. The act of naming the town Kardeljevo in two occasions, in honor of Yugoslav communist leader, Edvard Kardelj, was a lucid political move made by the local communists in their efforts to get more investment funds from central state and republican authorities for their town and exclusively because of the development of the Port of Ploče – Kardeljevo, the town could gradually develop from a small fishing port to an urban center at the mouth of the river Neretva. The town of Ploče or Kardeljevo is an obvious example of urbanisation and industrialization in socio – political conditions of the self-managed socialism in Yugoslavia. It is necessary to distinctly say, exclusively based on incomprehensible attitudes of some individuals who at the time committed "cultural genocide" over archival documents which originated earlier, that for sure one part of contemporary history of the District of Ploče - Kardeljevo will not be recorded by the historians. Owing to the nowadays mayor of the town of Ploče, Mišo Krstičević, and his professional responsibility to the duty he performs and empathy towards the historical reality of his birthplace, with the help of his associates the archival documents created by the activities of the District of Ploče – Kardeljevo are now archivally processed and arranged and they may become a challenge to new researchers and an extremely important source for a scientific valorisation of contemporary history of the town at the mouth of the river Neretva.